

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**Актуальні проблеми
вітчизняної та всесвітньої
історії**

*Збірник присвячений
75-й річниці
Рівненського державного гуманітарного університету*

Наукові записки РДГУ

Випуск 26

Рівне – 2015

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан, кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне).

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне).

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне).

Члени редколегії:

Жилюк Сергій, доктор історичних наук, професор (м. Острог).

Киридон Алла, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Соммер Ханна - доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор. (м. Жешув)

Степанков Валерій, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський).

Стоколос Надія, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Троян Сергій, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Фісанов Володимир, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці).

Чухліб Тарас, доктор історичних наук (м. Київ).

Швецова-Водка Галина, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Шугаєва Людмила, доктор філософських наук, професор (м. Рівне).

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 26. – Рівне : О. Зень, 2015. – 305 с.

ISBN 978-617-601-146-0

Згідно постанови президії ВАК України часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук (постанова від 17 квітня 2010 р.)

***Свідоцтво про державну реєстрацію:
Серія КВ № 15857-4329Р від 12 жовтня 2009 р.***

*Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету,
протокол № 4 від 28 листопада 2015 р.*

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Остафова 31,
історико-соціологічний факультет РДГУ.

ISBN 978-617-601-146-0

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2015

організатора побудови економічних основ колоніального фатерленда. Комітет забезпечував контакт з урядом у вирішенні нагальних потреб колоніальної економіки.

З 1 травня по 15 жовтня 1896 р. в Берліні проходила Колоніальна виставка, організована за ініціативи Німецького колоніального товариства, де було представлено типовий вигляд кожної колонії, включаючи відтворення туземного побуту та економічної діяльності. До Берліна спеціально привезли аборигенів і побудували копії їх поселень. У плануванні й спорудженні експозиції особисто взяв участь голова Колоніального відділу П. Кайзер. Німці, які відвідували виставку, повинні були остаточно переконатися у відсталості «дикунів» і особистий «перевазі» носіїв «прогресу» та «цивілізації». Офіційна мета організаторів Колоніальної виставки полягала в тому, щоб «підтримувати і зміцнювати економічний зв'язок німців за кордоном із фатерлендом», а неофіційна – ширше впроваджувати колоніальну ідею в масову свідомість. Організатори виставки показали «картину життя» німецьких колоній за дванадцять років, досягнення «культурної роботи» з аборигенами і «стан розвитку». Звичайно, багато з представленого на виставці було розраховане на зовнішній ефект «екзотичного» і досить емоційно впливало на яву пересічних громадян. Занадто скромні німецькі досягнення колоніальної економіки не зайняли на виставці багато місця, проте, прагнучи переконати громадян у прагматичній корисності колоніальної політики, керівництво Колоніального товариства все ж створило експозицію «Необхідність колоніальної політики з торгово-політичної точки зору» [11, с. 199].

У зазначений період розширюється регіон колоніальних інтересів товариства. Об'єктом уваги керівництва стає Океанія. Віддаленість тихоокеанських колоній від метрополії спонукала до пошуку нових форм співпраці з аборигенами в інтересах успішної колонізації. Колоніальне товариство прагнуло покращувати умови життя німецьких колоністів на далеких островах, надавало кошти для німецької школи на Самоа і вимагало від уряду забезпечення сприятливих умов для німецького підприємництва в Океанії.

Одним із пріоритетних напрямків діяльності товариства залишалося дослідження колоній. Так, вчений-географ К. Дове працював за завданням Колоніального товариства у Південно-Західній Африці, де, після проведених ним попередніх досліджень, планувалось відкрити опорні пункти. Матеріали, зібрані вченим, були оцінені як значний внесок у колоніальну політику. Слід зазначити, що протистояння корінного населення призводило до посилення військового потенціалу німецьких експедицій. У складі останніх, у Німецькій Східній Африці, за чисельністю переважали офіцери. Дослідницькі і наукові станції об'єктивно відігравали роль форпостів німецької колонізації. Керівництво Колоніального товариства виступало з ініціативою освоєння Адамауа шляхом насильницького придушення протистояння аборигенів і організувало декілька експедицій залучивши урядові ресурси (Адамауа підкориться німецьким і британським військам у 1903 р.).

Союз географічної науки і колоніальної політики мав забезпечити благополуччя пересічного німця і нації в цілому. Стосовно Африки їх дослідження набували все більше і більше політичного характеру. Поглиблення теоретичних досліджень сприяло розвитку колоніальної ідеї та активізації експансіоністських намірів.

Утворення Німецького колоніального товариства завершило процес організаційного оформлення колоніального руху. А оскільки метою діяльності Товариства була не лише пропаганда і агітація, а й організація практичної діяльності у справі колоніальних загарбань, воно сприяло остаточній консолідації сил пануючих кланів країни, прихильників активної колоніальної політики.

Джерела та література

1. Суворов Ю.В. Германская социал-демократия: Сб. документов / [Ю.Суворов, В. Двинская]; ред. Е. Нетьлько. – Петрозаводск: ПетрГУ, 2005. – 251 с.
2. Deutsche Kolonialpolitik in Dokumenten: Gedanken und Gestalten aus den Letzten fünfzig Jahren / Hrsg. und eingeleitet von Dr. E.Jacob. Geleitwort von Dr. H.Schnee. – Lpz.: Dieterich, 1938. – 608 s.
3. Die Verhandlungen des Deutschen Kolonialkongresses 1905 zu Berlin am 5, 6. und 7. Oktober 1905. – В., 1906.
4. Brühnen. Aufgaben den Kolonialgesellschaften / Brühnen // Deutsche Kolonial Zeitung, Bd. 1, 1884, H.15, S. 296-298.
5. Programm der Kolonialgesellschaft // Deutsche Kolonial Zeitung, Bd.4, 1887, H.21. – S. 104.
6. Возняк В.Г. Развитие колониального движения в Германии в 1871-1887 гг.: дисс. ... канд. ист. наук: 07.00.03 / В.Г. Возняк. – М., 1989. – 235 с.
7. Заболотна Л.Л. Витоки німецького колоніалізму (70-і – перша половина 80-х рр. XIX ст.) / Л.Л. Заболотна // Вісник Луганського НУ ім. Т.Шевченка: Історичні науки. – Луганськ: ЛНУ, 2008. – № 15 (154) серпень. – С. 59–65.
8. Патрушев А.И. Германские канцлеры от Бисмарка до Меркель / А.И. Патрушев. – М.: МГУ, 2009. – 432 с.
9. Петряев К.Д. Курс лекций по истории Франции, Германии, Англии, Ирландии и США 1871-1914 гг.: в 2-х ч. / К.Д. Петряев. – К.: КГУ, 1958. – Ч.1. (1871-1900). – 443 с.
10. Пуховская Е. Ю. Кризис германской колониальной политики в конце 80-х годов XIX в. / Е.Ю. Пуховская // Диалог культур народов России, Сибири и стран Востока. – Иркутск, 1998. – Кн.1. – С. 110–123.
11. Пуховская Е.Ю. Колониальная идея в кайзеровской Германии. Замыслы и воплощение: дисс. ... д-ра. ист. наук: 07.00.03 / Е.Ю. Пуховская. – Иркутск, 2001. – 883 с.
12. Троян С.С. Политическая борьба в Германии по вопросам колониальной политики в Африке в 1871-1890 гг.: дисс. ... канд. ист. наук: 07.00.02 / С.С. Троян. – Ужгород, 1990. – 184 с.
13. Klaus K. Die deutsche Kolonialgesellschaft und die deutsche Kolonialpolitik – von den Anfängen bis 1895: Inaug. : Diss. / K. Klaus. – В., 1966. – 292 s.
14. Wackerbeck L. Die deutsche Kolonialgesellschaften: Inaug. – Diss. / L. Wackerbeck. – Münster, 1977.
15. Zimmermann A. Die Kolonialreiche der Großmächte 1871-1916 / A. Zimmermann. – В., 1916. – 403 s.

УДК 94:325.3 (44)

Н. Плюта

ПОЗИЦІЯ ПРАВЛЯЧИХ КЛІ І ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В КОНТЕКСТІ ФРАНКО-АНГЛІЙСЬКИХ КОЛОНІАЛЬНИХ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ

Висвітлюється відношення політичних сил та громадськості Франції до колоніального протистояння з Великою Британією за економічне та політичне домінування в Африці.

Ключові слова: колоніальне питання, політичні дискусії, політичне домінування.

The attitude of political forces and society of France to colonial struggle with the Great Britain for economical and political dominance in Africa is covered.

Key words: France, colonial issue, political discussions, political dominance, Fashod crisis.

Однією з причин виникнення Першої світової війни стали суперечності між Францією та Великою Британією, які з'явилися у 80-х роках XIX ст. у ході боротьби цих країн за території на Африканському континенті.

В цих умовах взаємовідносини з Англією викликали пильну увагу французьких політичних діячів. Від позиції уряду Франції щодо Великої Британії значною мірою залежала стабільність у взаємовідносинах між європейськими державами.

Побудова Суецького каналу, санкціонована Наполеоном III [5, с. 19], мала величезне значення, тепер територією Єгипту проходив найкоротший морський шлях із європейських портів у басейни Тихого та Індійського океанів. У фінансовому плані Суецький канал належав французькій компанії, а у політичному – уряду хедива (так називався єгипетський монарх) і його союзеру – турецькому султану.

У 1875 р. англійський уряд заволодів 45% акцій всього акціонерного капіталу компанії Суецького каналу [3, с. 167], чим і забезпечив собі економічний контроль, але цього було замало у разі набуття Францією політичного впливу в Єгипті.

Єгипет, одержуючи позики від європейських держав і не маючи чим їх погасити, опинився на межі фінансового банкрутства, яке змусило єгипетського правителя розпочати переговори з французькими банкірами. У Єгипті встановлювався міжнародний, в основному французький, фінансовий контроль. Це було невигідно для Англії.

На протязі осені та зими 1881-1882 рр. між Францією і Англією йшли переговори про спільну лінію поведінки в єгипетських справах.

У зв'язку з повстанням, у результаті якого загинуло 50 європейців і 140 єгиптян [2, с. 16], котре виникло 11 травня 1882 р. в Олександрії, Франція 30 травня запропонувала скликати міжнародну конференцію з єгипетського питання [5, с. 38]. Конференція відбулася у Константинополі 23 червня 1882 року. Під час цієї конференції англійський адмірал Сеймур видав наказ про бомбардування Олександрії. Так почалася англо-єгипетська війна [5, с. 149-150].

З 13 вересня 1882 р. англійці, здобувши перемогу у битві при Тель-ель-Кабірі, повністю господарювали в країні. Майор Евелін Берінг з 1883 р. став необмеженим правителем Єгипту. У нього на меті було закріпити колоніальний режим Англії у цій північно-африканській державі [3, с. 176].

Франція не могла змиритися із захопленням Єгипту Великою Британією.

Єгипет повинен був мати особливе значення для французького капіталу у зв'язку зі створенням низки банків спеціально для «розробки багатств» єгипетського казначейства.

Франція прагнула до колоніальних загарбань і винятково швидко створила за два останні десятиліття XIX ст. нову колоніальну імперію. Успішною ця політика захоплення була для Франції тільки там, де їй це дозволяли інші конкуруючі з нею держави, наприклад у Тунісі, Південно-Східній Азії, бо при зіткненні інтересів Франція була змушена поступатися іншим. Вирішальною причиною слабкості Франції на міжнародній арені нерішучої експансіоністської політики був різкий соціальний конфлікт у Третій республіці, поєднаний із загальною індустрією та військовою слабкістю країни.

Політична ізоляція Франції в 80-ті р. означає незмінний страх перед Німеччиною й острах посваритися з Англією, щоб, остаточно порвавши з нею, не залишитися наодинці з Німеччиною. Цей основний мотив і встановлює межі коливань зовнішньої політики Франції.

З цього часу Бісмарк починає підтримувати домагання Франції усюди, крім Ельзас – Лотарингії. 8 квітня 1880 р. Бісмарк писав німецькому послу в Парижі князю Гогенлоє, визначаючи цю область, де Німеччина готова надати підтримку Франції, що простягається «від Гвінеї до Бельгії». Мета такої політики цілком прозора. Це політика підбурення.

Відносини, що пов'язували Францію з Єгиптом, являли собою характерну картину прояву французького лихварського імперіалізму. На першому плані тут, безумовно, виступали відносини кредитора до боржника, що потрапив у полон. Власниками єгипетських цінних паперів на 2/3 були французи [7, р. 273].

На частку Франції припадало 50.73 % всього обсягу зовнішньої торгівлі Єгипту, Туреччини – 11.05 %; на частку Франції припадало тільки 9.47 % – цифра, яку не порівняти.

Слід зазначити особливий характер французької торгівлі. У той час, як Англія ввозила в Єгипет продукт масового споживання – текстиль, Франція постачала своїми виробами, в основному, європейську колонію Єгипту й незначну, частково європеїзовану, верхівку місцевого населення. У французькому експорті найдорожчими були шовкові тканини, шкіра й шкіргалантерея, інструменти металовиробів і вина [21, р. 391].

Таким чином, зацікавленість Франції в Єгипті мала інший характер, ніж зацікавленість Англії. Суецький канал мав колосальне стратегічне значення для Британської імперії; крім цього, він відігравав неабияку роль для британських судовласників. Про те, що інтереси Франції та Англії в Єгипті зовсім різні, говорив у червні 1882 р. Бісмарк французькому послу де-Курселю: «Ваш ризик у Єгипті не такий, як в Англії. Якщо Франція бачить, що її інтереси там занепадають, то це простий *lucrum cessans* (кінєць отримання прибутку), як говорять юриконсульты. Але якщо Англія втрачає вільне розпорядження Суецьким каналом, що є для неї життєвою артерією, то це *damnum incidens* (ноява збитку)» [10, р. 456]. Ці особливі інтереси Англії в Єгипті не міг заперечувати й французький міністр закордонних справ, який визнає, що Суецький канал є «необхідною комунікацією для Великої Британії» [10, р. 384].

Проти політики Феррі інколи протестувала радикальна опозиція палати. Парламент загалом у першій половині 80-х років також слухняно підтримував міністрів-приказчиків капіталу, спроби ж недостатньо покірних проводити більш самостійну політику швидко припинялися і, якщо потрібно, то в хід пускалися й «позапарламентські» методи.

Міністерство Ш. Дюклерка (7.08.1882 р.), як і міністерство К. Фальєра, що проіснувало з 29 січня по 21 лютого 1883 р. було також перехідним й, після чого при владі виявився знову міцний уряд Ж. Феррі.

Специфічність становища Франції в Єгипті визначалася не обсягом її торгівлі – навіть Австрія в цьому відношенні майже рівнялася з нею, також не численністю її резидентів – греків і італійців у Єгипті було більше, ніж французів. Залишаючи остронь питання про культурний вплив, виявляємо, що Франція є кредитором, який накладає свої тенета на Єгипта-боржника. При цьому відзначимо, що Франція після 1871 р., внаслідок своєї слабкості та політичної ізоляції ніколи й не могла мріяти про те, щоб, захопивши Єгипет у фінансову кабалу, використати цю обставину для того, щоб політично його підкорити собі. Прецедент 1840 р. показав, що Франція не в змозі цього зробити, не привівши негайно в рух могутній блок, що рішуче протистоїть такій політиці; після 1871 р. дипломатичні перспективи Франції були ще менш сприятливі для такої політики, ніж у 1840 р. Все, на що могла сподіватися Франція, – це зберегти кондомініум і не дати Англії викинути себе з Єгипту.

Однак, якщо для Франції єгипетська політика була переважно фінансовим питанням, то інші держави також не залишалися байдужими до інтересів фінансистів – їх вплив не раз визначав та спрямовував політику кабінетів, які перебували далеко від берегів Сени.

Питання про роль, що зіграли французькі фінансисти в захопленні Англією Єгипту, є одним із найцікавіших і найменш висвітлених сторін цієї розбійницької операції. Закордонні історики залишили його в темряві; тільки за окремими, розрізненими штрихами в документах, зза випадковими зауваженнями політичних діячів тієї епохи можна судити про ту роль, яку зіграли французькі фінансисти, виявивши себе в цьому випадку справжніми космополітами. Позичивши гроші єгипетському уряду, французькі капіталісти були зацікавлені тільки в одному – у забезпеченні порядку, у стабільності державного ладу Єгипту [6, с. 82]. І з цього погляду англійська окупація Єгипту обіцяла певні гарантії кредиторам у тому, що їхні прибутки не виявляться в небезпеці. Можна було розраховувати, що Англія, яка має настільки важливі та різноманітні для неї інтереси в Єгипті, подбає навести твердою рукою той порядок, про який мріяли позикодавці.

Французькі історики, приховуючи той факт, що інтереси фінансистів штовхали їх на підтримку англійських імперських прагнень, усіяно висуюють на перший план і підкреслюють, що парламент Франції протидіяв колоніальній політиці, на цьому засновані численні їхні праці з приводу фатальної ролі парламенту, який відмовився схвалити активну єгипетську політику й асигнувати на неї кошти у своєму голосуванні 29.07.1882 р. За кредити на активну політику в Єгипті голосувало лише 75 депутатів, проти – 417.

«Ніколи ще жоден кабінет не був скинутий такою переважною більшістю», – відзначає А. Рамбо у своїй монографії про Ж. Феррі [19, р. 262]. Радикальна опозиція виступала проти активної колоніальної політики, змикаючись із деякими іншими групами, вона використала гасло «не відривати око від лінії Вогезів», тобто не відволікати уваги й пильності від німецького кордону. 29 липня, виступаючи в парламенті проти французької збройної інтервенції в Єгипті, Ж. Клемансо закінчив свою промову такими словами: «Європа покрита солдатами, усі чекають, кожна держава забезпечує собі свободу дій для майбутнього – збережіть цю волю й для Франції» [12, р. 311].

Ця антиколоніальна доктрина могла розраховувати на підтримку більшості палати, як ми бачили, у тих випадках, коли колоніальна експансія оберталася авантюрою, що загрожувала серйозними зовнішньополітичними ускладненнями, які при існуючому становищі Франції були для неї неприпустимо розкішною. Однак, у цьому випадку супротивники колоніальної політики, зібравши всі свої сили в палаті в потужний кулак, нанесли цим кулаком удар у повітря. Захисників ідеї французької збройної інтервенції не виявилось. Ті, яких вважали «природними» її прихильниками – французькі капіталісти, що вели країну на шлях небезпечних колоніальних авантур, у цьому випадку бачили свої інтереси не в підтримці англо-французького кондомініуму. Таким чином, кондомініум, як виявилось, містив у собі можливості постійних заворушень у країні й не давав гарантій стабільності. Тим часом цю стабільність, що була предметом прагнення французьких лихварів, вони, через неможливість захоплення Єгипту однією Францією, й сподівалися забезпечити за посередництвом англійської окупації. Англійські війська й англійська адміністрація повинні були «навести порядок» у Єгипті й стати там прикажчиками європейських, у першу чергу франко-англійських кредиторів. Англійське правління Єгиптом обіцяло надійне забезпечення відсотків на позичені капітали.

Те, що англійські «прикажчики» візьмуть собі як платню за таку «службу» весь Єгипет разом з «французьким» Суецьким каналом, що політичне панування Франції в Єгипті зникне відразу й назавжди разом із престижем Франції, а її культурний вплив виявиться в гандикапі – всі ці міркування мало хвилювали французьких банкірів.

Ймовірно, така відсутність матеріальної зацікавленості французької фінансової олігархії в збереженні франко-англійського кондомініуму в Єгипті значною мірою пояснює той факт, який викликав здивування лорда Мільнера, а саме те, що коли наприкінці 1882 р. англійський уряд ліквідував кондомініум, французький уряд обмежився лише протестом.

Таким чином, впливові фінансові та промислові кола, намагаючись реалізувати свої інтереси, неодноразово втручалися в колоніальну політику французьких урядових кабінетів, що ініціювало перебіг гострої політичної боротьби.

Слід звернути увагу на те, що Єгипет не був однією точкою перетинання інтересів Франції та Англії. Врегулювання Фашодського конфлікту також є одним з ключових питань колоніальної політики цих держав.

Між французьким і англійським імперіалізмом у боротьбі за владу над Верхів'ями Нілу у другій половині 1898 р. відбулася фінальна та вирішальна сутичка.

Внутрішнє становище в обох країнах не було однаковим, перевага була на боці англійського імперіалізму.

Впродовж двох місяців, що пройшли з часу прийняття рішення про евакуацію із Фашоди, Франція не виявляла ніякого бажання взяти реванш за завдану їй поразку. Перемога була закріплена за Англією.

Через Фашодський інцидент у Франції піднялася хвиля шовінізму. Ось як висловлювались про це російські журналісти: «Всі заговорили про Фашоду як про щось важливе, чим жодна зі сторін, що сперечаються, не може поступитися іншій без шкоди для своєї національної гідності» [1, с. 43].

Восени 1898 р. боротьба навколо справи Дрейфуса досягає кульмінації. Військові міністри демонстративно йдуть у відставку один за одним. Подається апеляція про перегляд справи Дрейфуса.

Політична ситуація, що склалася у Франції, безперечно наклала відбиток на позицію Франції у Фашоді, ускладнила і так досить скрутне становище Франції.

На позицію Франції у Фашодській кризі вплинуло те, що французька верхівка найбільш боялася створення революційної ситуації у Франції. Французький уряд повинен був зрозуміти, що період гострої внутрішньополітичної кризи не був найкращим для війни з Англією.

Все це змушувало французький уряд шукати компроміс з Англією.

Багато хто з дипломатів, особливо з поміркованих республіканців, були за зближення з Англією, у тому числі Поль Камбон і д'Етурнель де Констан, вони обидва у різний час були послами Франції в Лондоні [8, р. 445].

У квітні 1897 р. у Франції під керівництвом Жан-Марі де Ланессана створюється спілка «сердечної згоди», але, не будучи підтриманою міністерством закордонних справ, вона незабаром припиняє своє існування.

У січні 1899 р. у палаті депутатів відбувалися виступи на користь Антанті.

Французькі соціалісти жоресистського та мільєраністського напрямків, як і зазначені представники правлячих партій, вимагали зближення з Англією.

Як заявляв у «La Voix du peuple» у дні Фашодської кризи соціаліст Дюбрейль, Франція виявилася в числі супротивників Англії завдяки гідним осудженням дії французького уряду [14].

Перспектива війни з Англією викликала несприятливу реакцію французької біржі.

Переходячи до питання про позицію політичних партій у Франції щодо Фашодської кризи, необхідно відзначити, що ця позиція зазнала в багатьох випадках істотних змін.

Що стосується позиції уряду, то він відображав точку зору тих політичних кіл, які були не проти «поживитися» в Африці за рахунок захоплення, зроблених державами (Англією), все ж таки, після деяких вагань, вирішили, що Франція більше прогрес, ніж виграє в результаті війни. Стриманим із самого початку був тон урядової «Le Temps», який відображав точку зору французького міністерства закордонних справ. 25 жовтня «Le Temps» повідомляла, що Франція згодна на відхід із Фашоди, «якщо питання не буде доволі ізольоване від інших», – натяк на необхідність компенсацій [13, р. 7]. Інший рупор Ке д'Орсе – «Le Matins», – котрий виступав на початку конфлікту в непримиренному дусі, незабаром змінює свою позицію. Монсон, англійський посол у Парижі, називає цю зміну у повідомленні Солсбері «повною і несподіваною». Так само, як і «Le Matins», «Le Temps» наполягає на компенсаціях за відхід із Фашоди, заявляючи, що «все залежить від взаємних поступок» [18, р. 3]. Подібну позицію займають інші органи республіканців.

Радикальна преса зайняла приблизно таку ж позицію, як і помірковано-республіканська преса. У радикальній «L'Aurore» 25 жовтня Ж. Клемансо пише, що «сумною істиною є те, що Франція не може думати про війну за володіння клаптиком африканського болота, в той час, коли Німеччина утримує Мец і Страсбург» [9, р. 74].

Прихильниками війни у Франції були найбільш реакційні сили – монархісти, військові, республіканці, що об'єдналися в таборі антидрейфусарів.

Завдання монархістів полягало в тому, щоб запевнити французькі правлячі кола в тому, що вони зуміли б краще, ніж помірковані республіканці, відстояти зазіхання французького імперіалізму в Африці.

«Незалежна» антидрейфусарська «Éclair» 18 жовтня пише, що Франція «готова на усілякі жертви», аби тільки відстояти свої захоплені території в Африці [20, р. 10]. Крайня права газета республіканського табору «Liberte» 10 жовтня закликає уряд вести з Англією переговори «з твердою рішучістю не відступити ні на йоту...» [17, р. 37]. Монархічна «Gollua» 11 жовтня проголошує: «Час для відступу минув, і суспільна думка, безсумнівно, засудить будь-які дії, продиктовані слабкістю» [11, р. 14]. Таку ж позицію займають бонапартисти. В «Austorite» один із керівників бонапартистів Касаньяк 25 жовтня заявляє, що ставлення Англії до Франції таке, «що ми повинні будемо рано чи пізно розпочати з нею війну» [16, р. 74].

Переходячи до питання про позицію французьких соціалістів у Фашодській кризі, потрібно відмітити відмінність у підході до нього, що мало місце між гедистами, з одного боку, жоресистами і мільєраністами – з іншого. Якщо жоресисти і мільєраністи сприйняли конфлікт з Англією як справжні опортуністи, то в кращій ситуації опинилися гедисти.

Попри на загравання перед Англією, Мільєран і керована ним «La Lanterne» негайно виступає на захист французького уряду, як тільки в цьому з'являється необхідність. В одній зі статей у «La Lanterne» Мільєран пише, що Делькассе в переговорах з Англією «резонно заперечував» своїм контрагентам і «захищав твердо й без зайвого шуму» потреби французького імперіалізму [15, р. 7].

Соціалістична «La voix du peuple», орган жоресистів, яка виходила з листопада 1898 р. у Реймсі, публікує в листопаді 1898 р. статті Жореса і Дюбрейля, котрі закликали до створення англо-французької антанті [14, р. 18]. Французька газета «Journal des Débats» писала про те, що англійські купці, частково і ліверпульські, стривожені позицією англійського уряду у фашодській кризі і просять його прийняти всі міри для залагодження конфлікту [4, с. 40].

Гедисти вірно охарактеризували Фашодську кризу як зіткнення двох капіталістичних хижаків, які ділять колоніальну здобич.

Гедистський орган «Le Socialiste» виступає проти кампанії розпалення війни, яка велася у французькій пресі по обидва боки Ламаншу, і закликає соціалістів Англії і Франції розгорнути боротьбу проти підготовки війни. «

Характерним у позиції французьких соціалістів усіх напрямків було те, що, розглядаючи питання про боротьбу Франції і Англії в Фашодській кризі, вони, як правило, ігнорували об'єкт цієї боротьби – народи Африки, за володарювання над якими розігрувалося зіткнення двох імперіалістичних держав.

Відступ Франції у Фашодській кризі мав велике міжнародне значення. У разі війни з Англією Франція ризикувала наразитися на напад Німеччини, яка могла б скористатися франко-англійським конфліктом, звівши рахунки з Францією. В зв'язку з цим необхідно підкреслити значення відступу Франції у Фашодській кризі для всієї сукупності міжнародних відносин кінця XIX ст.

Внаслідок капітуляції Франції перед Англією в багатьох суперечливих питаннях повинен був знайти компроміс. Частково це стосувалося питань поділу Африки, які не зачіпали безпосередньо Судану. Пізніше, після закінчення Фашодської кризи, 19 січня 1899 р. в Каїрі була опублікована конвенція, яка встановлювала кондомініум Єгипту і Англії в Судані. Згідно з конвенцією вся влада в Судані була передана англійському генерал-губернатору, формально призначеному султаном і затвердженому англійським урядом.

Таким чином, Фашодська криза була для Франції важливим етапом у боротьбі за зміцнення колоніальної імперії. Загроза війни між Францією і Англією в цей період була цілком реальною, про що свідчила масштабна військова підготовка, яка проводилася в цих країнах у жовтні – листопаді 1898р.

Отже, підводячи підсумки, варто сказати, що досліджуваний період характеризується посиленням уваги французької громадськості до колоніальної політики Англії на Африканському материкау. Соціальний конфлікт у Третій республіці, поєднаний із загальною індустрією та військовою слабкістю країни, був причиною слабкості Франції на міжнародній арені, нерішучої експансіоністської політики. Вплив фінансистів у Франції не раз визначав та спрямовував політику кабінетів, які перебували далеко від берегів Сени. Боротьба за Єгипет серйозно загострювала франко-англійські відносини.

Публікації періодичних видань, присвячені англійській колоніальній експансії в Африці, носили характер, який співпадав із політичними настроями в уряді. Якщо на початку Фашодського конфлікту французька преса вороже ставиться до Англії, то до кінця жовтня ця позиція змінюється. Пояснюється це тим, що частина французької правлячої верхівки, яка спочатку вважала, що Англія не наважиться розв'язати війну через зіткнення у Фашоді, переконалася у зворотному, судячи із виступів англійських імперіалістів. Французька преса переглянула свої позиції через реальну загрозу війни.

Загалом, все це змушувало французький уряд шукати компроміс з Англією. Політичні діячі Франції, які в основному належали до республіканського табору, ще до Фашодської кризи виявляли бажання зблизитися з Англією. Пізніше планувалося створення англо-франко-російського союзу. У результаті франко-німецьких суперечностей підсилювалося бажання зблизитися з Англією, яке змушувало Францію шукати дружніх відносин з великими європейськими державами. Колоніальне суперництво Франції і Англії в Африці у другій половині XIX ст. завершилося мирно.

Джерела та література

1. Александров В.В. Борьба империалистических держав за раздел Африки (1881-1914 гг.) / В.В. Александров. – М.: Высшая школа, 1963. – 84 с.
2. Александров Г. Капитализм и колониальная политика / Г. Александров. – М.-Л.: Московский рабочий, 1962. – 152 с.
3. История дипломатии: В 5 т. / [Под ред. А.А. Громько, И.Н. Земскова, В.А. Зорина, В.С. Семенова и др.]; автор тома В.М. Хвостов. – М.: Госполитиздат, 1963. – Т.2: Дипломатия в новое время. 1874 – 1914 гг. – 820 с.
4. Московские ведомости. – 17. X. 1898. – С. 34-42.
5. Нерсесов Г.А. Дипломатическая история египетского кризиса. 1881-1882 / Г.А. Нерсесов. – М.: Наука, 1979. – 320 с.
6. Хоррабин Джон. Экономическая география мира в марксистском освещении / Джон Фрэнсис Хоррабин. – Москва, 1926. – 159 с.
7. Brehier L. L'Egypte de 1798 à 1900 / Louis Brehier. – Paris, 1901. – 334 p.
8. Cambon P. Correspondance 1870-1924 / Paul Cambon. – P., 1940. – Т. I. – 461p.
9. Clemenceau G. Les gouvernements et leur décision problématique / G. Clemenceau // L'Aurore. – 25. X. 1898. – P. 68-75.
10. Documents diplomatiques français (1871-1914). – I-re série. – Т. IV. – № 392. – Paris, 1930.
11. Fachoda et France // Gollua. – 11. X. 1898. – P. 12-26.
12. Freycinet C. La question d'Egypte / Charles de Freycinet. – Paris: Calmann-Lévy, 1905. – 451 p.
13. La bourse française éprouve les temps pénibles // Le Temps. – 25. X. 1898. – P. 4-8.
14. La crise Fachoda aujourd'hui // La Voix du peuple. – 18. XI. 1898. – P. 17-33.
15. La leçon de Fachoda // La Lanterne. – 13. X. 1898. – P. 7-8.
16. La menace de la guerre entre la France et l'Angleterre // Austorite. – 25. X. 1898. – P. 68-76.
17. Les Embuscades de la vie // Liberté. – 10. X. 1898. – P. 32-45.
18. Nous demandons la compensation pour la France // Le Temps. – 25. X. 1898. – P. 2-7.
19. Rambaud A. Jules Ferry / Alfred Rambaud. – Paris: Plon, Nourrit, 1903. – 553p.
20. Vers la réparation // Éclair. – 18. X. 1898. – P. 8-21.
21. Vignon L. L'expansion de la France / L. Vignon. – Paris, 1891. – 564 p.

З М І С Т

РОЗДІЛ 1 ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Ю.Візітвів ФРАНЦУЗИ В УКРАЇНІ: ФРАГМЕНТИ ІСТОРІЇ	3
Н.Озерянский ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ РЕГИОНА СРЕДНЕГО ПОДНЕСТРОВЬЯ И ВЕРХНЕГО ПРУТА В XII-XV СТ. И ВЛИЯНИЕ ВНУТРЕННИХ ФАКТОРОВ	6
І.Синяк РІЗНОВИДИ ЗАСВІДЧУВАЛЬНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ В ДІЛОВОДСТВІ ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО НИЗОВОГО В ПЕРІОД НОВОЇ СІЧІ	8
Р.Шеретюк ТАКТИЧНІ ПРИЙОМИ ЕТНОКОНФЕСІЙНОЇ ПОЛІТИКИ САМОДЕРЖАВНО-СИНОДАЛЬНИХ СТРУКТУР В ПЕРШІ РОКИ ПІСЛЯ «ВОЗЗ'ЄДНАННЯ» ГРЕКО-УНІАТИВ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ І БІЛОРУСІ З РОСІЙСЬКОЮ ПРАВОСЛАВНОЮ ЦЕРКВОЮ 1839 Р.	12
І.Рудянин УЧАСТЬ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА У РОБОТІ ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» 1868-1914 РР.	15
П.Леснича ВИНИКНЕННЯ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ТОВАРИСТВ У ВОЛИНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	17
С. Мартинчук ОСНОВНІ ПРОМИСЛОВІ ЗАКЛАДИ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.	20
В. Мишков СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ ВІДРОДЖЕННЯ ЕСХАТОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОГО СТАРООБРЯДНИЦТВА В ХХ-ХХІ СТОЛІТТІ	22
Т. Герасимов ЗАГОСТРЕННЯ ОПАЛЮВАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ В МІСТАХ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ В 1914 – 1917 РР.	24
Н.Щавлинский ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ БЕЛОРУССКОГО ОБЩЕСТВА «ГАЙ» В ОДЕССЕ В 1917-1918 ГГ.	26
М.Марек OBRONA LWOVA, A CZYN LISTOPADOWY – STOSUNKI POLSKO-UKRAIŃSKIE W CZASIE WALK LISTOPADOWYCH 1918R	28
О.Вітюк СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК МОГИЛІВСЬКОГО ПОВІТУ В ДОБУ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914 – ЛЮТИЙ 1917 РР.)	30
Р.Давидюк ВОЛОДИМИР ОСКІЛКО ЯК ВИРАЗНИК НАСТРОЇВ УЕНЕРІВСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ НА ВОЛИНІ	33
Л.Стафеева УКРАЇНСЬКА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕСЛІДУВАНЬ В РОКИ РЕПРЕСІЙ 20-30-Х РР. ХХ СТ.	36
О.Мазурок ЗЛОЧИНИ УЧАСНИКІВ РАДЯНСЬКОГО ПАРТИЗАНСЬКОГО РУХУ ПРОТИ ЖІНОК ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	38
І.Музика РОЗСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ ПОЛЬЩІ В УРСР, ЯК ПЕРЕДДЕНЬ ОПЕРАЦІЇ «ВІСЛА»	40
Б.Паска ІДЕЇ УКРАЇНОЦЕНТРИЗМУ ТА НАЦІОНАЛІЗМУ В ПУБЛІЦИСТИЦІ ВАЛЕНТИНА МОРОЗА КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ	44
О.Ворон РИМО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА В УМОВАХ ЗАГОСТРЕННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ	47
В.Докаш ПОЛІКОНФЕСІЙНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА (НА ПРИКЛАДІ БУКОВИНИ)	50
Ю.Літнік ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЮВАННЯ ПОМІСНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	53
С.Жилиук РЕЛІГІЄЗНАВЧІ ЕКСПЕРТИЗИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНО-ЦЕРКОВНОЇ СИТУАЦІЇ В СИСТЕМІ МІФОЛОГЕМ	56

<i>О.Пальчевська</i> ЕКЗИСТЕНЦІЙНО-СМИСЛОЖИТТЄВІ ОРІЄНТАЦІЇ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН-БАПТИСТІВ	60
<i>О.Заворотній</i> БЕРЕСТЕЦЬКА СІЧА	63

РОЗДІ 2. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ І МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

<i>О.Озимчук</i> «ВЕЛИКЕ ШЕВОШЕ» 1355 РОКУ ЧОРНОГО ПРИНЦА: ГАСКОНСЬКИЙ АСПЕКТ	78
<i>А.Блануца</i> МІСЦЕВІ УРЯДНИКИ У СУДОВИХ ЗЕМЕЛЬНИХ СПРАВАХ У ВЕЛИКОМУ КНЯЗІВСТВІ ЛИТОВСЬКОМУ У ПЕРІОД ДІЇ ПЕРШОГО ЛИТОВСЬКОГО СТАТУТУ	81
<i>В. Константинов</i> ВЛИЯНИЕ КАЗАЦКО-ТАТАРСКИХ НАБЕГОВ НА СОСТОЯНИЕ МОЛДАВСКОГО КНЯЖЕСТВА ВО ВРЕМЕНА ПРАВЛЕНИЯ ШТЕФАНА ТОМШЫ II	82
<i>О.Левак</i> ДИПЛОМАТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ФРАНЦУЗЬКОГО АБСОЛЮТИЗМУ ПЕРІОДУ УРЯДУВАННЯ ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРА КАРДИНАЛА МАЗАРІНІ (40-50 РР. XVII СТ.)	86
<i>В.Ціватий</i> ВІДЕНСЬКИЙ КОНГРЕС (1814-1815 рр.): ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ТА ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНІ ЗДОБУТКИ ДОБИ РАНЬОГО НОВОГО ЧАСУ (ПОГЛЯД ІЗ ХХІ СТОЛІТТЯ)	89
<i>В.Кравчук</i> О.Х. БЕНКЕНДОРФ НА ЧОЛІ ТРЕТЬОГО ВІДДІЛЕННЯ ВЛАСНОЇ ЙОГО ІМПЕРАТОРСЬКОЇ ВЕЛИЧНОСТІ КАНЦЕЛЯРІЇ	92
<i>Д.Шрестха</i> ГЕНЕРАЛ ДЖОРДЖ ПАТТОН – ВИЗВОЛИТЕЛЬ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ	94
<i>Л.Валюх</i> БРИТАНСЬКІ ПОЛІТИЧНІ КОЛА ТА ПРОБЛЕМИ АНГЛО-ФРАНЦУЗЬКИХ КОЛОНІАЛЬНИХ ПРОТИРІЧ У СХІДНІЙ АФРИЦІ (80 – ТІ РОКИ XIX СТ.)	97
<i>С.Косяк</i> ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ОФОРМЛЕННЯ НІМЕЦЬКОГО КОЛОНІАЛЬНОГО РУХУ (КІНЕЦЬ 80-х РОКІВ XIX СТ.)	100
<i>Н.Плюта</i> ПОЗИЦІЯ ПРАВЛЯЧИХ КІЛ І ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В КОНТЕКСТІ ФРАНКО-АНГЛІЙСЬКИХ КОЛОНІАЛЬНИХ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ	102
<i>М.Стадніцька</i> ОСОБЛИВОСТІ ФЕМІНІЗМУ ЯК СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РУХУ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ У XIX СТОЛІТТІ	106
<i>В.Табунов</i> ПОЗИЦІЯ ЕПИСКОПАТА БЕЛОРУССКИХ ЗЕМЕЛЬ О РЕФОРМИРОВАНИИ СИСТЕМЫ ЕПАРХИАЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ В ПРАВОСЛАВНОЙ ЦЕРКВИ НАЧАЛА XX СТОЛЕТИЯ	107
<i>В.Черній, А.Черній</i> «СЛОВ'ЯНСЬКІ» БАЛКАНИ: ТЕРИТОРІАЛЬНІ КОЛІЗІЇ	110
<i>Г.Савчук</i> КОНЦЕПТ «ГУМАННОЇ ДЕМОКРАТІЇ» ТОМАША МАСАРИКА	112
<i>Р.Ляшенко</i> ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В США: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН	114
<i>В.Вавуліч</i> РОСІЙСЬКО-СЕРБСЬКІ ВОЄННІ ВІДНОСИНИ НА ПЕРШОМУ ЕТАПІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914-1915 РОКІВ)	116
<i>М.Глібіщук</i> ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО АПАРАТУ НА БІЛОМУ ПІВДНІ У 1918 Р.	118
<i>С.Боголейша</i> БЕЛОРУССКИЙ ВОПРОС В СРЕДНЕЙ ЛИТВЕ 1920-1922 гг.	121
<i>А.Кукса</i> СОЗДАНИЕ ПЕРВОГО ТЕХНИЧЕСКОГО ВУЗА И ПРОБЛЕМЫ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ В БЕЛАРУСИ В 1920-1925 ГГ.	123
<i>О.Тук</i> ДІЯЛЬНІСТЬ КУ-КЛУКС-КЛАНУ 1920-Х РР.: КОЛІР ШКІРИ ЛЮДИНИ ЯК КАТАЛІЗАТОР ЗЛОЧИННОЇ ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ	126

Ю.Тимошенко ДІЯЛЬНІСТЬ ЧЕРВОНОГО СПОРТИВНОГО ІНТЕРНАЦІОНАЛУ В ЄВРОПІ	127
І.Гураль УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ В ЕТНОКОНФЕСІЙНІЙ ПОЛІТИЦІ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ НА ХОЛМЩИНИ І ПІДЛЯШШІ	130
Т.Кузьма СПАЛЕННЯ КНИГ В НАЦИСТСЬКИЙ НІМЕЧЧИНІ ТА ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ НІМЦІВ	133
Г.Невинна ВПЛИВ ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЗОВНІШНЮ ПОЛІТИКУ КРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ ФІНЛЯНДІЇ У 1930-Х РОКАХ	136
Ю.Терешко ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЛЮДСТВА РОСІЙСЬКО-РАДЯНСЬКОГО КОМУНІСТИЧНОГО РЕЖИМУ (30-40-ВІ РР. ХХ СТ.) ТА ЇХ ВПЛИВ НА СУЧАСНУ ПОЛІТИКУ ПУТІНСЬКОЇ РОСІЇ. ЧАСТИНА 1	138
П.Савчук 1941: ПОЧАТОК НІМЕЦЬКО-РАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ (РЕТРОСПЕКЦІЯ ВІЙНИ)	141
Ю.Карповець ГОЛОД, ХВОРОБИ І СМЕРТНІСТЬ ДИТЯЧОГО НАСЕЛЕННЯ В РОКИ БЛОКАДИ ЛЕНІНГРАДУ ТА ЗАХОДИ ЩОДО ЗАПОБИГАННЯ ВТРАТ	143
Р.Постоловський ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ 50-Х – 60-Х РОКІВ ХХ СТ.: ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ	147
І.Філіпчук О. ШИК: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ «ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ»	150
Р.Сіромський ПРАВОВИЙ СТАТУС УКРАЇНСЬКОЇ РСР У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ КАНАДИ (1960–1970-ті роки)	153
А.Малярчук ПРОБЛЕМИ РОЗКОЛУ ВСЕСОЮЗНОГО ОБ'ЄДНАННЯ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН-БАПТИСТІВ У 60 РОКАХ ХХ СТ.	156
А.Слесаренко «ВИШУКАНО НЕОТЕСАНИЙ ЗВУК»*: З ІСТОРІЇ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ МУЗИКИ 70-80-Х РОКІВ ХХ СТ. В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ	159
В.Максимчук ПОНТИФІКАТ ІВАНА ПАВЛА ІІ: ОСНОВНІ ВЕКТОРИ ТА ВИЗНАЧАЛЬНІ РИСИ	161
Д.Довгаль ГЕНОЦИД У РУАНДІ: ОСОБЛИВОСТІ ВЧИНЕНОГО ЗЛОДІЙСТВА	162
Т.Опанасюк ФЕНОМЕН ОБ'ЄДНАНОЇ ОПОЗИЦІЇ У РОСІЇ В 1990-ТІ РОКИ	164
В.Дуляницький ГЕОПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ В СВІТІ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ	167
А.Грубінко АТЛАНТИЗМ ЯК ПРИНЦИП І ФАКТОР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У СФЕРІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ	168
І.Мартинчук СЛОВАЦЬКО-УКРАЇНСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В 1993-2004 РР. В КОНТЕКСТІ ВІДНОСИН З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ	171
Б.Сипко ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СЕРЕДОВИЩІ ІМАМІВ ФРАНЦІЇ НА ЗЛАМІ ХХ – ХХІ ст.	174
О.Мельничук НАУКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА БАВАРІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	177
М.Урбан МІСЦЯ ПАМ'ЯТІ ЯК ФАКТОР МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ВЗАЄМИН ТА КОНФЛІКТІВ: КАЗУС ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ	180
О.Будько КРИЗА СУЧАСНИХ СТРАТЕГІЙ БЕЗПЕКИ: НОВІТНІ ПІДХОДИ У МИРОТВОРЧОСТІ	184
О.Полюхович «ТЯГАР БІЛОЇ ЛЮДИНИ» В ХХІ СТ.: МАЗОХІЗМ ЧИ СПОКУТУВАННЯ ВИНИ?!	188
В.Дубей, В.Маліченко МІЖНАРОДНІ АВТОМОБІЛЬНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ВИКЛИКИ ЧАСУ ТА ПОШУК ВІДПОВІДЕЙ НА НИХ	190

В.Космина РЕЦЕПЦІЇ ЧУЖИХ КУЛЬТУРНИХ НАДБАНЬ У КОНТАКТАХ МІЖ ЦИВІЛІЗАЦІЯМИ (СИСТЕМНО-ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)	193
В.Бутинський РЕЛІГІЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ: ГОЛОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІН	198
Т.Шамсутдинова-Лебедюк БАГАТОЖЕНСТВО ТА ІСЛАМ	199

РОЗДІЛ 3 ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

М.Федоришин ФЕНОМЕН ЛІТОПИСНОЇ ПЕРЕСОПНИЦІ В КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОМУ ДИСКУРСІ	202
І.Кирилюк ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ДОРОГОБУЖА	206
Л.Бородинська ЦЕРКВА ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН-БАПТИСТІВ У М. КОСТОПОЛІ: ЕТАПИ РОЗВИТКУ	207
М.Василишин ДОКУМЕНТИ ПАЛАЦУ ГРАФІВ ПОТОЦЬКИХ У КРИСТИНОПОЛІ-ЧЕРВОНОГРАДІ ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ВІДНОСИН	211
Ю.Войчун ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЧЕСЬКОГО ПОСЕЛЕННЯ НА ВОЛИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.	212
І.Мілясевич ЖУРНАЛ «ВОЛЫНСКИЕ ЕПАРХИАЛЬНЫЕ ВЕДОМОСТИ» (КРЕМЕНЕЦЬКИЙ ПЕРІОД): НЕВІДОМІ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ	215
П.Мачелюк ДЕТЕРМІНАНТИ ЧЕСЬКОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ НА ВОЛИНІ	218
Г.Рачковський РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ РІВНЕНСЬКОГО ПОВІТУ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.	220
К.Яремко КИЇВСЬКЕ ОХОРОННЕ ВІДДІЛЕННЯ В 1903-1905 РОКАХ (ЗА МЕМУАРАМИ ОЛЕКСАНДРА СПРИДОВИЧА)	222
Н.Кінд-Войтюк МУЗЕЙНА ПОЛІТИКА ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ У М. ЛУЦЬКУ У 1920-Х-1930-Х РОКАХ	225
В.Доброчинська РІВНЕНСЬКА УКРАЇНСЬКА ГІМНАЗІЯ – ОСЕРЕДОК ПЛАСТОВОГО РУХУ НА ВОЛИНІ (1923–1930 РР.)	228
А.Сорокун ПОЛЬСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА НА ВОЛИНІ У ВИСВІТЛЕННІ ПЕРІОДИЧНОГО ЖУРНАЛУ «УКРАЇНСЬКА НИВА» 1926-1936 РР.	231
А.Жив'юк «КУРКУЛЬ» ТА «ІНДУСИ» ПРОТИ КОЛГОСПІВ: ЗАВЕРШЕННЯ СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ НА РІВНЕНЩИНІ	234
Н.Мащенко ШКОЛИ ДЛЯ МОЛОДІ НА РОВЕНЩИНІ В ПОВОСННИЙ ЧАС	238
Л.Шугаєва РЕЛІГІЄЗНАВЧО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ФЕНОМЕНА ІУРОДСТВА У СХІДНІЙ І ЗАХІДНІЙ ХРИСТІЯНСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ	241
І.Булига ВІРУЮЧИЙ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ ВОЛИНСЬКОГО РЕГІОНУ (40–80-ТІ РР. ХХ СТ.)	243
В.Закревський КРАЄЗНАВЧІ СТЕЖИНИ І. Г. ПАЩУКА (1938–2013) – ДОСЛІДНИКА РІВНЕНЩИНИ	245
В.Сивак НАРОДНІ МЕБЛІ У СЕЛЯНСЬКОМУ ЖИТЛІ СЕРЕДНЬОГО ПОЛІССЯ КІН. ХІХ – СЕРЕДИНИ ХХ СТ.: ПОЛИЦЯ, МИСНИК	247
А.Зюбровський ПІКНА ДІЖА У НАРОДНІЙ КУЛЬТУРІ ПОВСЯКДЕННЯ УКРАЇНЦІВ ПІВДЕННО-ЗАХІДНОГО ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНОГО РЕГІОНУ: ОСОБЛИВОСТІ ВИГОТОВЛЕННЯ ТА ПОВОДЖЕННЯ	252

РОЗДІЛ 4 ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРІОГРАФІЇ

<i>А.Пословська</i> ІСТОРІЯ ВОЛИНИ РИМСЬКОГО ЧАСУ ЗА АРХЕОЛОГІЧНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ (АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ)	258
<i>А.Малов</i> ПОЛК ВОЕВОДЫ ГРИГОРИЯ ЛЕОНТЬЕВИЧА ВАЛУЕВА НА НЕВЕЛЕ В 122 (1613/14) ГОДУ: СПИСОК И ВЕРСТАНІЕ	260
<i>Д.Вацук</i> ЛИТОВСЬКА ДОБА НА ПОДІЛЛІ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ЮХИМА СПІНСЬКОГО	268
<i>І.Гілевич</i> З ІСТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАДИЦІЙНОГО ЖИТЛОВО-ГОСПОДАРСЬКОГО БУДІВНИЦТВА ВОЛИНЯН УПРОДОВЖ ХІХ – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.	269
<i>Р.Тарнавський</i> ГОЩАНЩИНА 1930–1940-х РОКІВ У СПОГАДАХ ПРОФЕСОРА СТЕПАНА АРСЕНТІЙОВИЧА МАКАРЧУКА	273
<i>І.Петрович</i> ІСТОРІЯ МІСТА ВОЛОДИМИРА У НАУКОВОМУ ДОРОБКУ ВІТЧИЗНЯНИХ І ЗАРУБІЖНИХ ДОСЛІДНИКІВ	276
<i>С.Грипич, Г.Семенюк</i> ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ ФОНДУ РІДКІСНИХ І ЦІННИХ ВИДАНЬ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ	278
<i>Ю.Бойко, О.Березовська, І.Шарабанова</i> СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН НАН УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ	282
<i>С.Старовойт</i> НОВІ ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ НАУКИ: АРХІВ АКАДЕМІКА НАН УКРАЇНИ А.О.ЛЕБЕДЄВА У ФОНДАХ ІНСТИТУТУ АРХІВОЗНАВСТВА НБУВ	287
<i>І.Хромова</i> ІКОНОГРАФІЯ У НУМІЗМАТИЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ	289
<i>В.Божанов</i> ИСТОРИЯ: НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ МЕТОДОЛОГИИ	291

РОЗДІЛ 5 РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ

<i>Л.Шугасва</i> ПОСІБНИК, ЯКИЙ СЛУГУВАТИМЕ ЛЮДЯМ Сторінками історії: Рівненський державний гуманітарний університет у книгах та періодичних виданнях : наук.-допом. бібліогр. посіб. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Наук. б-ка : уклад.: С. Н. Грипич, Л. М. Буравкова, Л. В. Ковальчук, Л. С. Кушка. – Рівне : РДГУ, 2015. – 490 с.	294
<i>Л.Галуха</i> ВИКОРИСТАННЯ РОСІЄЮ УКРАЇНСЬКОГО КОНФЕСІЙНОГО ПИТАННЯ У ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИНАХ З РІЧЧЮ ПОСПОЛИТОЮ (Рец.: Шеретюк В. Українське дисидентське питання в політичних відносинах Росії і Речі Посполитої (кінець XVII–XVIII ст.) / Валерій Шеретюк. – Рівне : О. Зень [вид.], 2015. – 223 с. : іл.)	295
<i>Л.Галуха, Л.Бородинська</i> РОЛЬ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ЕМІГРАНТІВ У ГРОМАДСЬКОМУ ЖИТТІ УКРАЇНЦІВ МІЖВОСННОЇ ПОЛЬЩІ (Рец.: Давидюк Р. П. З поляками за Україну: Наддніпрянська еміграція в суспільно-політичному житті міжвоснної Волині. Монографічне видання / Р.П.Давидюк. – Рівне : ПП ДМ, 2014. – 174 с.)	296
<i>Л.Галуха</i> ЄВАНГЕЛЬСЬКІ ХРИСТІЯН-БАПТИСТІВ У М. КОСТОПОЛІ (Рец.: Бородинська Ліна. З думкою про майбутнє. Історія церкви євангельських християн-баптистів у м. Костополі (з нагоди 90-річчя) / Ліна Бородинська. – Рівне: Дятлик М., 2015. – 62 с.; іл.	297
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	298
ЗМІСТ	301

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Випуск 26

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Вікторія Кравчук, Владислав Самсонюк**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 1.12.2015 р. Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Наклад 300. Обліково-видавничих аркушів 31,7.

Видавець О. Зень вул. Кн. Романа, 9/24, м. Рівне, 33022
0-362-24-45-09; 068-0250674
olegzen@ukr.net

Віддруковано засобами різнографічного друку
ПП Самборський І.О.
вул Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33028

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 26. – Рівне : О. Зень, 2015. – 305 с.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2015